

KARABURUN BİLİM KONGRESİ / 8 Eylül 2007 Cumartesi / A4 Oturumu:
“Bilimsel Üretim Süreçleri ve Bir Kurum Olarak Tıp ve Sağlık”

Hasta Hakları ve Tıp

Mustafa SÜTLAŞ

Küreselleşmiş dünya ve ekonomi içinde günümüz tıbbının öne çıkan iki temel boyutu vardır: **“İnsana hizmet”** ve **“ticari/para kazandıran”** boyutları. Bunlar çoğunlukla birbiriyle çatışma halindedir. Tıp alanında çalışanlar bu çatışmayı olabildiğince **“gizleyerek”** uygulamalarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Tıbbi iyi uygulamak isteyenlerin görevlerinden birisi de “bu gizlemeyi görünür hale getirmek”tir. Ancak bu “gizleme” edimi, çoğu zaman gizleyeni engeller, bilgisini uygulamaktan alı koyar ve mesleğini uygulayamaz hale getirir. Sonuç olarak bu durum asıl olarak onun da “çıkarına zarar veren” bir boyuta ulaşmıştır. İşte bu nedenledir ki bu çatışma onun hem kendi kimliğinde hem de bir camia olarak benzerleriyle birlikte sürekli olarak gündemlerinde yer almakta ve tartışılmaktadır.

Tıbbın hizmet boyutunda “ön planda gelen”; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde temel bir insan hakkı olarak tanımlanan, buna dayanılarak herkesçe “garanti(?) altına” alınan, **“yaşama hakkı”**dır. Bu hakkın bir gereği olarak tıp eriştiği bilgi, deneyim ve donanımla insanın yaşama hakkını engelleyen ve ortadan kaldıran durumlar karşısında, sahip olduğu bu olanaklarla **“önlenebilen ya da çözümlenebilen”** olumsuzlukları önleme, giderme ve onun varlığını sağlıklı olarak sürdürmesini sağlama göreviyle yükümlüdür.

Bu yükümlülüğünü hizmet verdiği kişinin doğal ve dokunulamaz olan “onuru” nedeniyle onun bilgi, istem ve kararı altında yerine getirme durumundadır. Yani etik, ahlâki ve hukuki olarak bu işlemler, uygulamaların yapılacağı kişinin, özgür iradesiyle verdiği karar gereği gerçekleştirilir. Bir anlamda uygulayıcı, bilgisini ve deneyimini, uygulamayı yapacağı kişiye tabi ve bağımlı olarak uygulamasını yerine getirir.

İşte “hasta hakları” tıbbın bu boyutunun **“temel ve ortadan kaldırılamaz”** bir ögesidir. Tıbbın yazılı hale geldiği ilk andan başlayarak bunun **“değişmez ve değiştirilemeyecek”** bir unsur olduğu, hizmeti verenlerin “and”larından başlayarak tüm hukuki düzenlemelerde de yer almıştır. İnsanı gözetmek, korumak ve bir arada tutmak için oluşturulan organizasyonların dayandığı “hukuk”da varlığını “yaşama hakkına” dayandırdığı için bu hak **“yazılı hukuk”**un da garanti(?) altına aldığı bir durumdur.

Tıbbın ticari boyutu bu hakka farklı bir gözle bakar ve ona göre şekillendirir: Hizmetin alıcısı durumunda olan hasta gereksindiği bu hizmetten bedeli karşılığında yararlanmaktadır. Dolayısıyla bu hak aslında bir **“tüketici hakkı”**dır. Böyle tanımlandığında öncelikle **“ticari kârlılık”** kabul edilebilir bir noktaya erişir ve öncelikli olarak garanti altına alınmış olur. Diğer yandan herhangi bir olumsuzluk ortaya çıkması durumunda da bunu bir **“maddi karşılıkla”** giderme ve buradan da bir yeni bir **“ticari faaliyetin gündeme gelmesi”** sağlanmış olur.

Tıbbın uygulayıcısı olan hekim **“tubbi faaliyetlerini hiçbir şekilde ticarileştiremeyeceğine”** söz verdiği için, günümüz tıbbının “ticari boyutunun öne çıkması ve ağır basması” aslında hekimin **“uygulama ve mesleki pratiğine”** de aykırı, onu olumsuzluklarla ve zorlanmalarla karşı karşıya bırakan bir durumdur. Dolayısıyla “hasta hakları” aynı zamanda hekimin mesleki “uygulama hakkını” sağlayan en temel öğelerden birisidir. Bu hakkın uygulamada varolması, savunulması ve talep edilmesi noktasında hekim “ticarileşmiş sağlık sektörü içinde” öz ve asıl olarak hizmetten bir hakkın yerine gelmesi bağlamında yararlanan “hasta ve yakınlarıyla” birlikte olmak durumundadır. Aslında tam da bu nedenle “hasta hakları” mesleki kural ve ilkeler temelinde bu mesleği uygulayan hekimlerin ve sağlıkçıların **“iyi hekimlik yapma, iyi hizmet verme”**sinin de önemli bir koşulu ve gereğidir de.